

Asia: VN/2287/2020

Lausuntopyyntö työryhmän ehdotuksesta arkkitehtuuripoliittiseksi ohjelmaksi

Työryhmän ehdotus Kohti kestäväää arkkitehtuuria

Yleisiä kommentteja työryhmän ehdotuksesta

Edellisestä arkkitehtuuripoliittisen ohjelman laadinnasta on kulunut yli 20 vuotta. Siksi arkkitehtuurin yhteiskunnallista, taloudellista ja kulttuurista merkitystä on aiheellista tarkastella muuttuneessa toimintaympäristössä. Johdannossa on huomioitu asiallisesti Yhdistyneiden Kansakuntien Agenda 2030 -ohjelmassa määritellyt 17 kestäväen kehityksen tavoitetta. Ohjelman lähtökohdissa nostetaan esille myös Vitruviuksen 2000 vuotta vanhat hyvän arkkitehtuurin periaatteet: kestävyys, käytettävyys ja kauneus. Nuo kolme periaatetta ovat edelleen ajankohtaiset uuteen toimintaympäristöön ja uusiin vaatimuksiin sovellettuna.

Ohjelman johdannossa korostetaan tarvetta eri osapuolien väliseen kiinteään yhteistyöhön rakennetun ympäristön tulevaisuuden toteutuksessa. Tämä on otettu huomioon ohjelman laadinnassa vain osittain. Ministeriöiden johdolla laaditussa ohjelma luonnoksessa ei luonnollisestikaan voi asettaa vaatimuksia yksityisen sektorin toimille, mutta ohjelman tavoitteiden onnistunut toteuttaminen edellyttää myös rakennusteollisuuden, rakentajien, rakennuttajien sekä kiinteistökehittäjien ja -investoijien kiinteää sitoutumista kunnianhimoisten tavoitteiden toteutukseen.

Ohjelmaluonnoksen jakautuminen nykytilan kuvaukseen, tavoitetilaan 2035 ja toimenpiteisiin tavoitetilan saavuttamiseksi viidellä eri osa-alueella toimii hyvin ja kieliasu on selkeä.

Luku I Ilmastomuutos ja luonnon monimuotoisuus

Ilmastomuutosta ja luonnon monimuotoisuutta ei voi korostaa liikaa rakentamiseen ja sen suunnitteluun liittyvässä ohjelmassa. Rakentamisen ilmastopäästöt ovat merkittävät ja siksi Aalto-yliopisto korostaa ilmastomuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden turvaamista oikeana ohjelman lähtökohdana. Yliopiston korostaa omassa strategiassaan kestäväen kehityksen periaatetta yhtenä koko toimintaa läpäisevänä alueena. Ilmastomuutokseen vastaaminen ja luonnon

monimuotoisuuden turvaaminen ovat alueina niin laajoja, että niihin vastaaminen vaatii monialaista ja moniulotteista yhteistyötä. Tämän takia yliopisto pitää tärkeänä toimenpiteissä mainittua yhteistyötä eri tahojen – suunnittelijoiden, tilaajien ja muiden rakennusalan toimijoiden – välillä.

Maankäytössä Aalto-yliopisto korostaa maisema-arkkitehtuurin roolia ja asemaa ilmasto- ja monimuotoisuusnäkökulman toteutuksessa ympäristöjen suunnittelussa. Aalto-yliopisto on ainoa yliopistotason alan koulutusta tarjoava instituutio Suomessa, ja koulutuksessa ja tutkimuksessa on korostettu ja tullaan edelleen vahvistamaan luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen tärkeyttä.

Kiertotalouden rooli on nostettu ansiokkaasti esille ohjelmaluonnoksessa. Näkökulma jää kuitenkin kapeaksi ja keskittyy sinänsä hyviin konkreettisiin esimerkkeihin. Kiertotalous voi muodostua tärkeäksi Suomen kansantalouden kannalta. Kiertotalous ja siihen liittyvät innovaatiot ovat uusien liiketoimintamahdollisuuksien alue, jossa myös arkkitehtuurilla, aluesuunnittelulla ja rakentamisella olisi hyvät mahdollisuudet kansallisesti ja kansainvälisesti.

Tilojen monimuotoisen käytön mahdollisuudet ovat tällä hetkellä ajankohtaisia. Covid-19 pandemia on muuttanut työteon ja opiskelun tapoja, jotka jäävät osin pysyviksi. Tämän kaltaiset yllättävät yhteiskunnalliset muutokset edellyttävät tiloilta ja rakennuksilta muuntojoustavuutta ja mahdollisuutta käyttötarkoitusten muutoksiin. Rakennetun ympäristön resilienssi takaa pitkäikäisen rakentamisen ja kestävät kaupungit.

Aalto-yliopisto korostaa tässä yhteydessä suunnittelun eri mittakaavojen yhteyden tärkeyttä. Yliopiston arkkitehtuurin koulutus kattaa nykyisellään koko suunnittelun arvoketjun alueista rakennuksiin ja sisustuksiin. Tämän kaltainen eri mittakaavat yhdistävä koulutus ja tutkimus luo edellytykset ammattilaisille reagoida moniammatillisesti ympäristön muutoksiin ja näiden tuomiin uusiin vaatimuksiin.

Luku II Yhdenvertaisuus ja osallisuus

Kaupungistumien on yksi megatrendeistä. Monin paikoin nopea kaupungistuminen ja maahanmuutto on merkinnyt alueiden eriarvoistumista. Suomessa ilmiö ei ole vielä vahvistunut ylivoimaiseksi, mutta trendin jatkuessa suunnittelussa ja rakentamisessa asiaan on varauduttava. Ohjelmassa on hyvin nostettu esille asukkaiden osallistumista tukevat toimet ja erityisesti alueiden eriarvoistumisen torjunta. Ohjelmassa avainasemaan tässä nostetaan kaupungit, kunnat ja alueet. Näillä on keskeinen rooli, joiden osalta Aalto-yliopisto toivoo kiinteää yhteistyötä myös yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa. Uudella tiedolla voi olla on ratkaiseva merkitys ennakoivassa alue- ja arkkitehtisuunnittelussa.

Maaseudun ja alueiden väestökatu näivettää kuntia. Arkkitehtuurilla ja rakentamiselle voidaan parhaassa tapauksessa luoda uusia mahdollisuuksia työskentelylle haja-asutusalueilla.

Monipaikkainen työ ja elämä edellyttää myös uusia ratkaisuja asuminen ja työn yhdistämiseen. Monipaikkaiseen työhön liittyy myös tilojen jaettavuus: pandemian aika on luonut uutta kysyntää myös tämän kaltaisille ratkaisuille.

Ohjelmassa nostetaan esille myös alueiden ja rakennusten esteettömyys, saavutettavuus sekä rakennetun ympäristön vaikutus terveyteen ja turvallisuuteen. Näiden merkitys kasvaa tulevaisuudessa väestön ikääntyessä, jolloin asuntojen ja ympäristöjen tulee taata mahdollisuudet esteettömään liikkumiseen ja turvallisiksi koettuun ympäristöön. Aalto-yliopiston SOTERA-instituutti on tehnyt pitkään yhteistyötä esimerkiksi sairaanhoitopiirien kanssa, jonka tuloksena on toimivat sairaalaympäristöt, sujuvat palveluketjut ja kustannussäästöt. Ohjelmassa olisi hyvä huomioida myös maailmalla kasvavaa huomiota saava inklusiivinen suunnittelu, jossa saavutettavuutta tarkastellaan liikunta- ja aistirajoitteisuuden lisäksi sukupuolineutraaliuden ja etnisen ja kulttuurisen yhdenvertaisuuden näkökulmista.

Luku III Talous ja kansainvälisyys

Arkkitehtuurin tutkimus ja koulutus luovat edellytykset ammattilaisten laajalle yhteiskunnalliselle osaamiselle. Ohjelmassa korostetaan arkkitehtuurin ja suunnittelun osaamisen merkitystä kasvavien yhteiskunnallisten kysymysten ratkaisuisissa. Aalto-yliopisto pitää tärkeänä moniammatillista lähestymistapaa ajankohtaisiin globaaleihin kysymyksiin. Vain eri alojen tietämyksen yhdistelmällä voidaan vaikuttaa ilmastonmuutoksen, kaupungistumisen ja luonnon monimuotoisuuden kysymyksiin. Aalto-yliopiston tavoitteena on luoda juuri yliopiston eri alat yhdistäviä kokonaisuuksia. Uudessa yliopiston strategiassa näitä ovat kestävä kehitys, radikaali luovuus ja yrittäjämäinen asennoituminen.

Näihin perustuen Aalto-yliopisto haluaa korostaa kunnianhimoisempia tavoitteita arkkitehtuurin taloudellisen merkityksen vahvistamiseksi. Arkkitehtuuriosaaminen on Suomessa huippuluokkaa ja tutkimus on viime vuosina vahvistunut. Aalto-yliopiston sijoitus kansainvälisessä QS-rankingissa sijalle 42 kertoo koulutuksen ja tutkimuksen laadusta. Osaamisen viennin ja kansainvälistämisen osalta Aalto-yliopisto pitää tarpeellisena vahvoja ja konkreettisia toimenpiteitä osana luovan talouden ja luovien toimialojen kehittämistä.

Kestävään kehitykseen, rakennusmateriaalien kehittämiseen ja kiertotalouteen perustuva osaaminen avaa uusia liiketoimintamahdollisuuksia Suomessa mutta myös kansainvälisesti. Tähän ovat kiinnittäneet huomiota viime aikoina niin SITRA kuin kansallinen ilmastopaneelikin.

Kansainvälisen osaamisen kohdalla Aalto-yliopisto haluaa nostaa esille myös kehittyvien maiden kanssa tehtävän yhteistyön. Humanitaarisen arkkitehtuurin professuurin perustamisella yliopisto haluaa korostaa osaamisen vientiä ja sen yhteydessä toteutettavien projektien merkitystä kehittyville maille sekä globaalikestävyuden, yhteiskunnallisen kehityksen ja kulttuurien välisen ymmärryksen merkitystä aikamme haasteiden kohtaamisessa.

Arkkitehtuuriosaamisen kansainvälistyminen edellyttää myös ammattilaisilta uudenlaista yrittäjämäistä asennoitumista ja rohkeutta. Aalto-yliopisto on toteuttanut useita yrittäjyyttä vahvistavia alustoja ja toimenpiteitä. Näiden kiinteä yhdistämien myös luoveina alojen koulutukseen tulee jatkossa ajankohtaiseksi uuden strategiakauden aikana.

Arkkitehtuurimatkaillen kehittäminen on taloudellinen mahdollisuus, ja siinä on hyvä huomioida myös maisema-arkkitehtuuri ja Suomen arvokkaiden luontokohteiden saavutettavuuden parantaminen palvelumuotoilun ja arkkitehtuurin keinoin.

Luku IV Merkitys ja identiteetti

Ohjelmaluonnoksessa korostetaan oikein arkkitehtuurin roolia osana suomalaista identiteettiä ja kulttuurista perintöä. Aalto-yliopisto korostaa arkkitehtuurin tulosten monipuolisen esittelyn tärkeyttä. Tämän takia yliopisto pitää tärkeänä nykyaikaisen arkkitehtuuri- ja muotoilumuseon toteuttamista. Nykyisellään Aalto-yliopisto tekee tiivistä yhteistyötä Arkkitehtuuri- ja Designmuseoiden kanssa. Näiden kanssa ja kautta yliopisto pystyy esittelemään ajankohtaista tutkimustietoa. Museoiden riittämättömät tilat eivät kuitenkaan palvele monipuolisten alojen ja niiden yhteiskunnallisen vaikuttavuuden esittelyä laajassa mittakaavassa.

Yliopisto haluaa korostaa myös rakennusperinnön arvoa. Otaniemen kampusalue on hyvä esimerkki kokonaisuudesta, jossa on onnistuttu yhdistämään uudisrakentaminen arvokkaaseen Alvar Aallon luomaan kokonaisuuteen. Valtion ohella seurakunnat omistavat merkittävän kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kansallisen rakennusperinnön, jonka säilyminen tulisi varmistaa kirkon verotuloista riippumatta. Yliopisto haluaa korostaa myös rakentamiseen liittyvää prosenttiperiaatetta, jolla alueen kokonaisuuden identiteettiä voidaan vahvistaa taideteoksilla.

Luku V Koulutus ja tutkimus

Aalto-yliopisto korostaa kestäväen suunnittelun ja rakentamisen periaatteiden vahvistamista arkkitehtuurin koulutuksessa, tutkimuksessa ja täydennyskoulutuksessa. Aalto-yliopiston uudessa strategiassa kestävä kehitys on yksi poikkileikkaavista teemoista. Monitieteinen lähestymistapa avaa kestäväälle suunnittelulle ja rakentamiselle uusia mahdollisuuksia ja luo tulevaisuuden rakennettua ympäristöä. Erityisesti Aalto-yliopiston korostaa materiaalitutkimusta ja uusien materiaalien mahdollisuuksia myös rakentamisessa. Biomateriaalien mahdollisuuksien tutkimuksessa ja soveltamisessa on mahdollisuuksia myös arkkitehtuurin ja rakentamisen alueilla.

Arkkitehtuurialan tutkimus on vahvistunut viime vuosina. Aalto-yliopisto on panostanut vahvasti tutkimusosaamiseen, joka näkyy kansainvälisten julkaisujen lukumäärän vahvassa kasvussa. Samalla tutkimus ja sen tulosten laaja esittely on lisännyt kansainvälisten opiskelijoiden ja tutkijoiden mielenkiintoa yliopistoa kohtaan. Aalto-yliopisto korostaa sekä tutkimuksen että opetuksen kohdalla

kansainvälisten kontaktien merkitystä ja kansainvälisen yhteistyön tärkeyttä. Yhteydet muihin alan johtaviin yliopistoihin ovat olleet omiaan vahvistamaan alan koulutusta ja avanneet tutkimuksessa uusia alueita. Kansainvälisten opiskelijoiden sijoittumista valmistumisen jälkeen Suomen työmarkkinoille tulee vahvistaa.

Arkkitehtien ammattikunta on ikääntynyt. Noin kolmannes ammatissa toimivista arkkitehteistä on eläkeiässä. Koulutusta antavat yliopistot ovat lisänneet aloituspaikkoja, jotta tilanteeseen voidaan reagoida etuajassa. Välttämättä nykyiset tutkintomäärät eivät kuitenkaan riitä osaavien ammattilaisten saamiseen julkiselle sektorille tai haja-asutusalueille. Aloituspaikkojen lisääminen nykyisestä edellyttää koulutuksen resurssipohjan laajentamista. Merkittävä osa opetuksesta tapahtuu kuitenkin pienryhmissä, joiden ryhmäkoko ei voi loputtomasti kasvattaa.

Ohjelmaluonnoksessa nostetaan esille ansiokkaasti täydennyskoulutus. Arkkitehtuurin ja rakentamisen alalla materiaalien kehitys, digitaalitekniikan voimistunut rooli ja uudet asiakastarpeet ovat kasvattaneet tarvetta jatkuvalla oppimiselle. Erityisesti kestävä kehityksen mukaisen suunnittelun ja rakentamisen alueet tulee ottaa vahvasti mukaan täydennyskoulutuksen sisällöissä. Opetus- ja kulttuuriministeriö on reagoinut jatkuvan oppimisen edellytysten vahvistamiseen ja esimerkiksi Aalto-yliopistolla on tätä varten omat suunnitelmansa, joissa on otettu huomioon myös kansainvälistymisen merkitys.

Ohjelmaluonnoksessa on esillä myös taiteen perusopetus. Arkkitehtuurikasvatuksen osalta maassa on muutamia hyviä esimerkkejä. Näiden toivoisi innostavan alan toimijoita aktiiviseen arkkitehtuurikasvatuksen toteutukseen.

Saaristo Antti
Aalto-yliopisto